

Perhesurmien taustatekijät ja ennaltaehkäisy uhrien läheisten näkökulmasta

MARIANNE ELLILÄ, EIJA PAAVILAINEN & ANNA LIISA AHO

Perhesurmat aiheuttavat paljon inhimillistä kärsimystä perheen lähipiirissä sekä koko yhteiskunnassa. On tärkeää, että perhesurmia voidaan ennaltaehkäistä taustatekijöitä tunnistamalla. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kuvata perhesurman uhrien läheisten kokemuksia perhesurmien taustatekijöistä ja ennaltaehkäisystä. Tavoitteena on tuotetun tiedon avulla tunnistaa riskiä perhesurmaan ja auttaa kehittämään perhesurmaa ehkäiseviä tukimuotoja perheille. Tutkimuksessa kerättiin tietoa sähköisellä kyselyllä perhesurman uhrien 17 läheiseltä, joista 11 osallistui myös teemahaastatteluun. Aineisto analysoitiin induktiivisella sisällönanalyysillä. Läheiset kuvailivat perhesurmien taustalle perheeseen ja parisuhteeseen, perhesurmaajan henkilökohtaiseen ja sosiaaliseen tilanteeseen sekä lapsuuteen ja ammattilaisiin liittyviä tekijöitä. Läheiset kokivat, että perhesurmia voidaan ennaltaehkäistä avunsaamiseen, ammattilaisiin ja yhteiskuntaan liittyvillä tekijöillä. Läheisten kokemukset tuovat esiin ja vahvistavat tietoa niistä taustatekijöistä, joita tunnistamalla ja huomioimalla voidaan edistää perhesurmien ennaltaehkäisyä. Läheiset toivat esille myös konkreettisia keinoja, jotka heidän kokemuksensa mukaan olisivat hyödyksi ennaltaehkäisyssä.

English summary at the end of the article

Avainsanat: perhesurma – lapsensurma – lapsensurma-itsemurha – läheiset

Tutkimus on toteutettu Alli Paasikiven Säätiön ja Suomen Kulttuurirahaston Pirkanmaan rahaston rahoituksella. Kirjoittajat kiittävät rahoittajia sekä tutkimukseen osallistuneita läheisiä.

JOHDANTO

Suomessa tapahtuneissa perhesurmissa vuosina 2010–2018 menehtyi yhteensä 289 uhria, kun uhri oli tekijän lapsi, vanhempi, kumppani, entinen kumppani tai muu sukulainen. Perhesurmissa vuosina 2010–2019 surmattiin yhteensä 44 alle 15-vuotiasta lasta, joista 18 oli poikia ja 26 tyttöjä. Lapsen surmaaja oli biologinen äiti 24:ssä ja biologinen isä 17:ssä tapauksessa, muu perhepiiriin kuuluva henkilö puolestaan kolmessa tapauksessa. Aikuisten naisuhrien surmaaja oli nykyinen puoliso, entinen kumppani tai seurustelukumppani 60 prosentissa tapauksista ja uhrina menehtyi 134 naista vuosina 2010–2018. Kaikkiaan kymmenessä prosentissa tapauksista surman tekijä oli joku muu uhrin lähiomainen. (Lehti, 2020.) Suomessa vuonna 2021 viranomaisten tietoon tuli parija lähisuhdeväkivallan uhreja yhteensä 10900. Uhreista aikuisia oli 8300 ja alaikäisiä lapsia 2600. Vanhempien lapsiinsa kohdistama väkivalta lisääntyi 6,9 prosenttia edellisestä vuodesta. Viranomaisten tietoon ei tule kaikkea perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa, joten tapausten todellinen määrä on suurempi. (SVT, 2022.)

Perhesurman käsitteelle ei ole olemassa yksittäistä määritelmää. Määritelmä on vaihdellut kirjallisuudessa ja tutkimuksissa riippuen uhrien määrästä, perhesurman tekijän ja uhrin välisestä suhteesta sekä siitä, onko tekijä tehnyt itsemurhan (Liem & Reichelmann, 2014). Suomen laki ei tunnista perhesurmaa, ainoastaan surman, murhan ja tapon. Rikoslaisissa on kuitenkin määritelty lapsensurma, joka tarkoittaa, että nainen synnytyksestä johtuvasta uupumuksesta tai siitä johtuvasta ahdistuksesta surmaa lapsensa. (RL 21:4.) Myös muissa Pohjoismaissa laki määrittelee yksittäisen henkirikoksen (Lehti ym., 2019). Tässä tutkimuksessa perhesurmalla tarkoitetaan kaikkia niitä surmia, joissa perheenjäsen

surmaa toisen perheenjäsenen. Perheenjäsenellä tarkoitetaan vanhempaa, isä- tai äiti-puolta, avio- tai avopuolisoa, entistä puolisoa, rekisteröidyn parisuhteen osapuolia, sisarusia, biologisia lapsia tai adoptiolapsia tai samassa taloudessa asuvia puolison lapsia. Tutkimuksessa läheisiä ei rajattu pelkästään sukulaissuhteisiin. Läheinen saattoi siis olla perhepiirin ulkopuoleltakin, sillä myös perhepiirin ulkopuolisilla läheisillä on merkittävää tietoa perhesurmaan johtaneista tekijöistä.

Kaupin (2012) väitöstutkimuksen mukaan perhesurmien taustalta on tunnistettu perhesurmaajan mielenterveysongelmia, päihteiden käyttämistä, väkivaltaisuutta ja omassa lapsuudessa koettua perheväkivaltaa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen selvityksen mukaan vuosina 2003–2012 perhesurman taustatekijöiksi todettiin parisuhteen ongelmat, vaikea erotilanne ja vanhemman päihde- ja mielenterveysongelmat (Piispa ym., 2012). Kansainvälisessä tutkimuksessa perhesurmien taustalla on todettu olevan mielenterveyden häiriöitä, parisuhteen ongelmia ja huoltajuuskiistoja (Myers ym., 2021). Lisäksi taloudelliset vaikeudet ovat edeltäneet perhesurmia (Chan ym., 2003; Karlsson ym., 2021). Perhesurmien taustalla on ilmennyt myös eristäytyneisyyttä perheestä ja yhteisöstä, impulsiivisuutta, väkivaltarikollisuutta sekä lastensuojeluun liittyviä tekijöitä. Perheen vaikea tilanne ei läheskään aina näkynyt ulkopuolisille lapsen olemuksesta. (Sidebotham & Retzer, 2019.) Kirjallisuuskatsauksessa vanhemman mielenterveysongelmista erityisesti psykoottinen häiriö oli merkittävä perhesurman taustatekijä (Mäkikomsi & Aho, 2018). Myös persoonallisuushäiriöitä on todettu lapsensa surmanneilla vanhemmilla ja epävakaa persoonallisuus on noussut esille taustatekijänä (Cullen & Fritzon, 2019;

Léveillé & Vignola-Lévesque, 2020). Systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa perhesurmien taustalla on kuvattu olevan tekijän aiempaa rikollisuutta ja perheväkivaltaa (Aho ym., 2017). Lisäksi perhesurman tekijän itsemurhalla on todettu olevan yhteys perhesurmiin (Debowska ym., 2015; Declercq ym., 2017; Putkonen ym., 2009; Sachmann & Harris Johnson, 2014; Sidebotham & Retzer, 2019; Tosini, 2020).

Suomessa perhesurmia on tutkittu vähän ja aiempi tutkimus on pohjautunut pääosin rekisteriaineistoihin. Läheisten kokemuksiin perustuvaa tutkittua tietoa ei ole saatavilla ja siksi aihealueesta on tärkeää tuottaa uutta tietoa, joka perustuu perhesurman uhrien läheisten näkökulmaan. Myöskään perhesurmien ennaltaehkäisyä ei ole aiemmin tutkittu Suomessa ja tarvitsemmekin tietoa siitä, miten voisimme auttaa perheitä ajoissa. Yhteiskunnallisesti on tärkeää, että perhesurmista voidaan saada tutkimuksen kautta tietoa. Myös perhesurman kohdanneilla läheisillä on oikeus puhua kokemuksistaan ja tuoda niitä näkyviksi tutkimuksen keinoin (Aho & Kylmä, 2012; Paavilainen ym., 2014). Eri näkökulmista tehtyjen tutkimusten avulla voidaan saada kattavampi ja monipuolisempi kuva perhesurman taustatekijöistä.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kuvata perhesurman uhrien läheisten kokemuksia perhesurmien taustatekijöistä ja ennaltaehkäisystä. Tavoitteena on tuotetun tiedon avulla tunnistaa riskiä perhesurmaan ja auttaa kehittämään perhesurmaa ehkäiseviä tukimuotoja perheille. Tutkimuskysymykset ovat:

- 1) Mitkä ovat uhrien läheisten mukaan perhesurmien taustatekijöitä?
- 2) Miten uhrien läheisten mukaan perhesurmia voidaan ennaltaehkäistä?

AINEISTO JA MENETELMÄT

Aineisto kerättiin perhesurman uhrien läheisiltä tutkimukseen kehitetyllä sähköisellä Microsoft Forms -kyselylomakkeella sekä teemahaastatteluilla. Yhteensä 17 läheistä vastasi sähköiseen kyselyyn vuoden 2021 maaliskuun ja joulukuun välisenä aikana. Kyselyyn vastanneista läheisistä yhtätoista haastateltiin vuoden 2021 syyskuun ja joulukuun aikana.

Eettinen ennakoarviointi pyydettiin Tampereen alueen ihmistieteiden eettisestä toimikunnasta, joka antoi puoltavan lausunnon tutkimukselle lokakuussa 2020. Läheiset saivat tiedotteen tutkimuksesta ja antoivat tietoisien ja kirjallisen suostumuksen tutkimukseen osallistumisesta sekä haastattelun nauhoittamisesta. Järjestöiltä saatiin lupa tutkimustiedotteen jakamiseen. Läheisille kerrottiin tutkimuksen mahdolliset hyödyt ja haitat sekä mahdollisuudesta keskeyttää tutkimus. Tutkimuksen kaikissa vaiheissa noudatettiin tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimia ohjeita koskien tutkittavan itsemääräämisoikeuden kunnioittamista, tutkittavan vahingoittamisen välttämistä ja yksityisyyden turvaamista sekä tietosuojan noudattamista (TENK, 2019). Haastatteluissa tutkija kohtasi perhesurmiin liittyvät läheiset sensitiivisesti (Aho & Kylmä, 2012) ja heihin otettiin myös sovittu yhteyttä viikon päästä haastattelusta ja kysyttiin kokemuksia haastattelusta sekä sen mahdollisesti aiheuttamasta kuormituksesta.

Valtakunnalliset suru- ja lastensuojelujärjestöt välittivät nettisivuilla tutkimuspyyntöä sähköiseen kyselylomakkeeseen. Lisäksi läheisiä tavoitettiin kyselyyn lumipallo-otannalla; jotkut osallistujista esimerkiksi välittivät tietoa kyselystä toisille uhrien läheisille. Sähköisessä kyselyssä läheisiltä kysyttiin heidän halukkuuttaan osallistua yksilöhaastatteluun. Haastattelut toteutettiin sovittuna

ajankohtana lähitapaamisella tai Microsoft Teams -etäyhteyden välityksellä. Ennen kyselyyn osallistumista läheiset saivat tutustua tutkimustiedotteeseen, ja heillä oli mahdollisuus kysyä tutkimuksesta lisää tiedotteen yhteydessä olevien tutkijan yhteystietojen kautta.

Sähköisessä kyselylomakkeessa oli 18 kysymystä, joista avoimia kysymyksiä oli 14 (liite 1). Kyselyn avoimet kysymykset liittyivät perhesurman tapahtumiin, taustatekijöihin ja ennaltaehkäisyyn. Kyselyssä kartoitettiin myös läheiseen, uhriin ja tekijään liittyviä taustatietoja. Kyselyn lopuksi läheisiltä kysyttiin heidän mahdollisuudestaan osallistua myöhemmin haastatteluun. Yksilöhaastattelut olivat keskustelunomaisia ja haastattelujen teemoina olivat perhesurman taustalla olevat tekijät ja perhesurman ennaltaehkäisy. Tutkijoista yksi toteutti kaikki yksilöhaastattelut ja kukin haastattelu eteni yksilöllisesti teemoja tarkentaviin kysymyksiin. Haastattelujen kesto vaihteli 42 minuutin ja yhden tunnin 51 minuutin välillä. Sanasta sanaan litteroitua haastatteluaineistoa kertyi yhteensä 154 sivua tekstiä (Times New Roman, fonttikoko 12, riviväli 1). Yksilöhaastattelut tehtiin läheisten toiveiden mukaisissa rauhallisissa paikoissa tai etäyhteydellä huomioiden tietosuojaan liittyvät asiat.

Molempien aineistojen analyysimenetelmänä käytettiin tutkimuskysymysten ohjaamana induktiivista sisällönanalyysia, koska tarkoituksena oli kuvata monitahoista ja sensitiivistä ilmiötä (Elo & Kyngäs, 2008). Ensiksi tutustuttiin kyselyn vastauksiin ja litteroinnin jälkeen kuunneltiin vielä haastattelut. Kysely- ja haastatteluaineisto analysoitiin yhtenä aineistona. Aineistosta etsittiin alkuperäisiä ilmaisuja, jotka vastasivat tutkimuskysymyksiin. Alkuperäisilmauksien analyysiyksikkönä oli lausuma, josta tehtiin pelkistystä kuitenkin säilyttäen mahdollisimman

tarkasti lausuman olennainen merkitys. Analyysin edetessä samanlaiset pelkistykset ryhmiteltiin ja luokiteltiin ala- ja yläluokiksi sekä lopulta pääluokiksi (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Aineistosta muodostui 3139 pelkistystä, 130 alaluokkaa ja 26 yläluokkaa, jotka jakaantuivat kuuteen pääluokkaan. Tulosten esittelyssä aineisto-otteet on koodattu kyselyn (K) ja haastattelun (H) mukaisesti.

Tutkimukseen osallistuneet (N = 17) olivat 16:n eri perhesurman läheisiä. Läheiset olivat iältään 25–70-vuotiaita, ja heistä 15 oli naisia ja kaksi miehiä. Läheisen suhde uhriin oli äiti, veli, sisko, isovanhempi, lapsi, entinen puoliso, eno tai muu läheinen. Perhesurmat olivat tapahtuneet vuosina 1989–2021, ja niissä kuoli yhteensä 28 ihmistä. Tekijän suhde uhriin oli vanhempi, aikuinen lapsi, puoliso, veli tai muu perheenjäsen. Tekoväline oli yleisimmin teräase. Perhesurmista kuolleita uhreja oli 23, joista alaikäisiä lapsia oli 12. Perhesurman tekijöistä viisi teki itsemurhan perhesurman jälkeen. Suurin osa tekijöistä oli miehiä: 13:n tekijän sukupuoleksi oli ilmoitettu mies. Yhdeksän perhesurmaajista oli teon aikana päihteiden vaikutuksen alaisena. Ennakoivia tekijöitä oli havaittavissa kymmenessä tapauksista, mutta toisissa tapauksissa läheiset kuvailivat perhesurman olleen täysin ennakoimaton.

TULOKSET: PERHESURMIEN TAUSTATEKIJÄT JA ENNALTAEHKÄISY

Läheisten aineistosta muodostui 130 alaluokkaa sekä 26 yläluokkaa, jotka jakaantuivat kuuteen pääluokkaan: pääluokat kuvasivat perhesurmien taustatekijöitä (liite 2) ja ennaltaehkäisyä (liite 3). Läheisten mukaan perhesurmien taustalla oli perheeseen ja parisuhteeseen, perhesurmaajan henkilökohtaiseen ja sosiaaliseen tilanteeseen sekä lapsuuteen ja

Taulukko 1. Perhesurmien taustatekijät ja ennaltaehkäisy.

Perhesurmien taustatekijät

Pääluokka	Yläluokka
perheeseen ja parisuhteeseen liittyvät tekijät	lasten turvattomat kotiolot perheen ahdinko väkivalta ja ongelmat parisuhteessa vaikeutunut erotilanne
perhesurmaajan henkilökohtaiseen ja sosiaaliseen tilanteeseen liittyvät tekijät	perhesurmaajan terveyteen liittyvät tekijät perhesurmaajan tunteisiin ja ajatteluun liittyvät tekijät perhesurmaajan itseä tuhoava käyttäytyminen perhesurmaajan ongelmallinen käyttäytyminen muita kohtaan perhesurmaajan huono sosioekonominen tilanne
perhesurmaajan lapsuuteen liittyvät tekijät	perhesurmaajan huolestuttava käyttäytyminen lapsuudessa perhesurmaajan lapsuuden autoritaarinen kasvatusta perhesurmaajan lapsuuden huono kodin tunneilmasto perhesurmaajan lapsuuden turvaton kasvuympäristö
ammattilaisiin liittyvät tekijät	ammattilaisten epäonnistunut toiminta hyvinvointijärjestelmän toimimattomuus perhesurmaajan aiempi kontakti viranomaisiin perheen avun piiriin pääsemättömyys

Perhesurmien ennaltaehkäisy

Pääluokka	Yläluokka
avunsaamiseen liittyvät tekijät	avun ja tuen saaminen ajoissa avunsaamisen mahdollisuuksista paremmin tiedottaminen väkivallasta puhuminen ja siihen puuttuminen vakavasti mielenterveyden häiriöihin sairastuneiden parempi hoito
ammattilaisiin ja yhteiskuntaan liittyvät tekijät	ammattilaisten välisen yhteistyön ja koulutuksen parantaminen asiakkaan ja perheen tilanteen parempi tunteminen lasten parempi suojeleminen yhteiskunnalliset toimet kaiken ikäisten tunne- ja vuorovaikutustaitojen kehittäminen

ammattilaisiin liittyviä tekijöitä. Läheiset kokivat, että perhesurmia voidaan ennaltaehkäistä avunsaamiseen, ammattilaisiin ja yhteiskuntaan liittyvillä tekijöillä. (Taulukko 1.)

Perheen ja parisuhteen sisäinen turvattomuus perhesurmien taustalla

Lasten turvattomat kotiolot, perheen ahdinko, väkivalta ja ongelmat parisuhteessa sekä vaikeutunut erotilanne olivat perheeseen ja parisuhteeseen liittyviä tekijöitä.

Lasten turvattomat kotiolot ilmenivät lapsiin kohdistuvana fyysisenä ja henkisenä väkivaltana kotona, lasten oireiluna kotioloihin, lasten pelkona kertoa kotioloista, lasten huonoina kotioloina ja tehtyinä lastensuojeluilmoituksina. Läheiset kuvailivat fyysisen väkivallan merkkejä lapsissa ja lasten rankaisemista kotona. Henkiseen väkivaltaan liittyi lapsille huutamista, lasten pelottelua, syyttämistä, haukkumista ja emotionaalista hylkäämistä. Oireilu näkyi lapsen käytöksessä esi-

merkiksi sulkeutumisen ja masentuneisuutena. Lapset pelkäsivät kertoa kotioloistaan, koska vanhemmat olivat uhkailleet heitä siitä, ettei kotona tapahtuvista asioista saa kertoa ulkopuolisille. Lasten huonot kotiolot olivat johtaneet lastensuojeluilmoituksiin, joiden kautta toivottiin apua perheen tilanteeseen.

”... kun jälkeinpäin ajattelee niin pelolla alistettu, peloteltu, niin että hän ei uskaltanut asiasta kertoa, vaikka kysyttiin, useampaan kertaan.” H1

Perheen ahdinko kuvailtiin taloudellisina huolina, kuormittavana perhetilanteena, tukiverkkojen puuttumisena, perheessä selvittämättöminä tapahtumina, avuttomuutena vanhempana ja kulissien ylläpitämisenä. Taloudelliset huolet olivat lisänneet perheen ahdinkoa ja kuormittava perhetilanne oli ilmennyt sairauksina perheessä sekä vanhemman rasakaana arkena. Perheen kulissien ylläpitäminen näkyi tarpeena näyttää ulkopuolisille kaiken olevan hyvin ja toisaalta perhe myös halusi itse suojella läheisiä vaikenemalla perheen ongelmista.

”... raha-asiat on olleet tosi retuperällä, niin että ne ei oo ees riittänyt siihen arjen pyörittämiseen, on ollut liikaa velkaa suhdanteessa...” H2

Väkivalta ja ongelmat parisuhteessa ilmenivät haukkumisena, uhkailuna, kiusaamisena ja kontrollointina parisuhteessa. Lisäksi ne näkyivät fyysisenä, taloudellisena ja seksuaalisena väkivaltana, riitelemisenä, sairaalloisena mustasukkaisuutena ja väkivallan tunnistamisen vaikeutena parisuhteessa sekä parisuhteesta lähtemisen vaikeutena. Kontrollointi parisuhteessa oli ilmennyt perhesurmaajan hallitsemana arkena ja arjen tapahtumien määrittämisenä. Väkivallan tunnistamista oli läheisten mukaan vaikeuttanut väki-

valtaan tottuminen ja parisuhteen dynamiikan vääristyminen, jonka seurauksena normaalin erottaminen epänormaalista oli vaikeutunut.

”...mä pelkäsin kun käydään yhdessä kaupassa, että joku tulee vastaan, joku miespuolinen tuttu, vaikka jostakin työympyrästä tai ihan sama mistä, niin jos hän niinku tervehtii, koska se tarkoittaa sitä että mun tarvii antaa hirvee selonteko miks juuri tämä ihminen tervehti minua, miten just tämä ihminen sattui olemaan siihen aikaan siinä kaupassa, ja miks hän kattoi mua sillä tavalla.” H3

Vaikeutunut erotilanne sisälsi eron jälkeistä puolison vainoamista, erosta kostamista puolisolalle, kyvyttömyyttä hyväksyä eroa puolisosta, omistushalua ja huoltajuusriitaa lapsista sekä perheidyllin menettämisen pelkäämistä. Eron jälkeinen vainoaminen näkyi entisen puolison seuraamisena ja runsaana viestien lähettämisenä. Perheidyllin menettämisen pelkääminen ilmeni miehen epätoivoisena haluna säilyttää status ja idylli perheestä.

”...hänhän kohdisti niin kuin minuun sen kaiken, ja tää tekohan oli kosto mulle, kosto siitä että mä rohkenin hänestä erota.” H10

Perhesurmaajan oma elämäntilanne perhesurmien taustalla

Perhesurmaajan terveyteen, tunteisiin ja ajatteluun liittyvät tekijät, itseä tuhoava käyttäytyminen, ongelmallinen käyttäytyminen muita kohtaan sekä huono sosioekonominen tilanne olivat perhesurmaajan henkilökohtaiseen ja sosiaaliseen tilanteeseen liittyviä tekijöitä.

Perhesurmaajan terveyteen liittyvät tekijät näkyivät mielenterveysongelmina, työuupu-

muksena, uniongelmina ja vakavana fyysisenä sairastumisena. Perhesurmaajan mielen-terveysongelmat ilmenivät masentuneisuutena, epävakaana käytöksenä, harhaluuloisuutena ja psykoosina. Työuupumukseen liittyi työstressiä ja epäonnistumista työelämässä sekä työpäivien pitenemistä. Lääkäristä oli haettu apua uniongelmiin sekä myös vakavaan fyysiseen sairastumiseen.

”...oli unettomuutta ja en tiedä oliko ahdistusta tai masennusta, mutta hän kävi sitten työterveyslääkärillä ja sai jotkut lääkkeet siihen ja ihan perinteiseen tapaan ja ei tietenkään mihinkään terapiaan lähtenyt.” H10

Perhesurmaajan tunteisiin ja ajatteluun liittyvät tekijät kuvailtiin häpeän, nöyryytyksen ja katkeruuden tuntemisena, surun tuntemisena läheisen kuolemasta, mustavalkoisena ajatteluna, tunteettomuutena, hylätyksi tulemisen pelkona, impulsiivisuutena sekä ajatusmallina muiden olevan itseä vastaan. Perhesurmaaja häpesi eroa parisuhteesta, pelkäsi julkista nöyryytystä sekä koki syvää katkeruutta ja surua, joita ei osannut käsitellä rakentavasti. Perhesurmaajalla oli ollut aiempia hylkäämiskokemuksia ja hän koki hylätyksi tulemisen pelkoa. Impulsiivisuus näkyi hyökkäävänä käytöksenä ja hermostumisina läheisille. Perhesurmaaja ajatteli muiden olevan itseään vastaan, uskoi kaiken takana olevan pahaa, eikä pystynyt ajattelemaan asioita hyvän kautta.

”...sillä häpeällä oli myös tosi iso osa, kun laskee yhteen sen kaikki teoriat, se varmaan jotenkin aatteli et nyt ajatellaan että mä oon lähtenyt toisen miehen mukaan ja hän on hävinnyt toiselle miehelle.” H3

Perhesurmaajan itseä tuhoava käyttäytyminen sisälsi päihteiden väärinkäyttöä, kiellettyjen hormonien käyttöä, itsemurhan suunnittelua ja itsemurhalla uhkaamista sekä omien mielen-terveysongelmien salaamista.

Päihteiden väärinkäyttöön liittyi perhesurmaajan runsasta alkoholinkäyttöä, lääkkeiden väärinkäyttöä sekä huumeiden, kuten kannabiksen ja amfetamiinin käyttöä. Perhesurmaaja väärinkäytti myös hormoneja anabolisina steroideina lihaskasvun lisäämiseksi. Itsemurhan suunnittelu ja sillä uhkaaminen ilmeni tekstiviesteillä ja puheina. Mielen-terveysongelmien salaamiseen liittyi läheisille teeskentely siitä, että kaikki on hyvin.

”...hän uhkas että, kun tietenkin niistä ongelmista puhuttiin vuosien varrella aina tai minä yritin puhua, niin jossain välissä oli että hän teki sitä, et jos te lähette niin ei hänellä ole mitään syytä elää.” H3

Perhesurmaajan ongelmallinen käyttäytyminen muita kohtaan näkyi armottomuutena, vihamielisyytenä, pelotteluna ja väkivaltaisuu-tena muita kohtaan. Lisäksi se ilmeni läheisten mukaan narsistisena ja manipulatiivisena käyttäytymisenä muita kohtaan, rikollisina tekoina, uhkaavina kirjoituksina sosiaalisessa mediassa, epäterveenä itsekkyytenä ja riitelynä ihmissuhteissa. Perhesurmaajan narsistinen ja manipulatiivinen käyttäytyminen ilmeni siinä, että hän hurmasi ihmisiä puolelleen ja kohteli muita ihmisiä ”pelinappuloina”, joita käytti hyväkseen saadakseen haluamansa. Rikolliset teot olivat pääasiassa omaisuuteen kohdistuneita rikoksia ja väkivaltarikoksia.

”... jos joku asettui vastateloim, niin hän saattoi aivan kylmästi katkaista välit, ei ollut enää missään tekemisissä, tosi sellaista pelimäistä toimintaa.” H10

Perhesurmaajan huono sosioekonominen tilanne sisälsi yksinäisyyttä ja syrjäytyneisyyttä yhteiskunnassa sekä työn loppumista. Yksinäisyyteen liittyi ystävyysuhteiden päätyminen, joka osittain johtui perhesurmaajan käyttäytymisestä ystäviä kohtaan.

Elämänhallinnan ongelmat näkyivät yhteiskunnasta syrjäytymisenä.

”...joihtakin vuosia ennen näitä kaikkia tapahtumii, niin hän sanoi että kun hänellä on tää asuntokin ja hän on laittanut tätä, mutta kukaan ei tule kylään, mua säälitti, että onko hän tosiaan noin yksinäinen nykyään.” H11

Perhesurmaajan lapsuuden kokemukset perhesurmien taustalla

Perhesurmaajan huolestuttava käyttäytymisen lapsuudessa, lapsuuden autoritaarinen kasvatus, huono kodin tunneilmasto ja turvaton kasvuympäristö olivat perhesurmaajan lapsuuteen liittyviä tekijöitä.

Perhesurmaajan huolestuttava käyttäytymisen lapsuudessa näkyi päihteiden käyttönä ja väkivaltaisena käyttäytymisenä lapsuudessa. Lapsuudessa päihteenä oli käytetty alkoholia ja kannabista. Surmaajan väkivaltainen käytös oli ollut hyvin vakavaa jo tämän lapsuudessa ja siihen oli liittynyt myös läheisten uhkailemista teräaseilla.

”...se oli aina semmonen kiihkeä ja muistan että se joskus, kun jostain niin kovasti sai sel-lasen raivarin niin saattoi seinää hakata ja joku suuttuminen pettyminen, myöhemminkin iski joskus nyrkkiä ovesta, että ovesta oli sel-lasii reikiä.” H5

Perhesurmaajan lapsuuden autoritaarinen kasvatus tarkoitti ylirealistisia lapsuuden vaatimuksia, ankaraa lapsuutta ja esimerkiksi sitä, ettei lapsuudessa annettu vaihtoehtoja valita uraa. Perhesurmaajaa kasvatettiin lapsesta asti koviin tavoitteisiin. Lapsuuden ilmapiiri oli ollut ankara, lapsen ei sallittu valittaa ja vanhemmat olivat kasvattaneet tätä tiukassa kurissa. Surmaajalle ei ollut annettu mahdollisuutta kouluttautua lapsuudessa

haaveammattiin, vaan tämän piti toteuttaa vanhempiensa toiveet.

”...hänet oli kasvatettu siihen, että aina pitää tehdä se kaikkein paras ja lopputulos pitää olla mahdollisimman hyvä, että hän tuli perheestä, jossa odotusarvot oli tosi korkeella...” H4

Perhesurmaajan lapsuuden huono kodin tunneilmasto sisälsi ristiriitaisen, huonon ja tunnekyllän ilmapiirin lapsuudessa kotona, vanhempien riittävän eron ja asioiden käsittelemättömyyden lapsuudessa. Perhesurmaajan lapsuudessa tapahtunut vanhempien riittävä ero oli ollut merkittävä kokemus ja myös eräänlainen käännekohta surmaajan elämässä. Asioita ei oltu käsitelty lapsuuden perheessä, mikä ilmeni siinä, ettei ongelmista puhuttu rakentavasti eikä niiden olemassaoloa myönnetty.

”... (perhesurmaajan lapsuudessa) äiti oli kauheen katkera, hän muisteli todella pitkään aivan mitättömiä asioitakin, mikä sitten taas heijastui meihin, että kyllä me tajuttiin että siinä on jotakin, ja sitten kun äiti puhui isän selän takana pahaa, niin se tietysti vaikutti meihin, että kun isä tuli esimerkiksi töistä kotiin, niin me äkkiä vilahdettiin jonnekin omiin huoneisiin ja omiin nurkkiin.” H11

Perhesurmaajan lapsuuden turvaton kasvuympäristö kuvailtiin vanhemman päihteiden käyttönä, perheväkivaltana, oman äidin mielenterveyden ja jaksamisen ongelmina, turvattomuutena, sukupolvien huono-osaisuutena sekä raakojen asioiden tekemisenä omassa lapsuudessa. Perhesurmaajan lapsuudessa vanhempien päihteiden käyttö sisälsi runsasta alkoholin käyttöä ja vanhempi myös hoiti lapsia päihtyneenä. Perheväkivaltana ilmeni fyysisenä ja henkisenä väkivaltana lapsia kohtaan, mutta lapset myös altistuivat vanhempien väliselle väkivallalle.

”... (perhesurmaajan lapsuudessa) äiti oi-reili siinä todella paljon ja hän oli todella epävaka, että hän ei kestänyt sitä normaalia arkielämää, että hän oli siinä kotona, mutta hän ei ollut läsnä.” H11

Ammattilaisten rooli perhesurmien taustalla

Ammattilaisten epäonnistunut toiminta, hyvinvointijärjestelmän toimimattomuus, perhesurmaajan aiempi kontakti viranomaisiin ja perheen avun piiriin pääsemättömyys olivat ammattilaisiin liittyviä tekijöitä.

Ammattilaisten epäonnistunut toiminta ilmeni väkivallasta vaikenemisena neuvolassa sekä viranomaisten ja terveydenhuollon ammattitaidottomuutena. Ammattitaidottomuuteen liittyi esimerkiksi se, ettei lapsia otettu huostaan ajoissa. Lisäksi terveydenhuollon ammattilaiset eivät ottaneet vakavissaan läheisten huolta perheen tilanteesta, jotta perheelle olisi voitu järjestää apua riittävän ajoissa.

”...he sitten puhutti isää siitä tapahtumasta, en tiedä mitä se siellä puhu, mutta he kumos sen huostaanoton ja sanoivat sitten että yhden mahdollisuuden isä vielä saa, että annetaan yrittää hänen olla isä ja siinäpä se sitten olikin, se mahdollisuus.” H6

Hyvinvointijärjestelmän toimimattomuus kuvailtiin tiedonkulun toimimattomuutena ammattilaisten välillä, sosiaalityöntekijöiden työn kuormittavuutena ja neuvolapalveluiden heikkenemisenä. Tiedonkulun toimimattomuus ilmeni vaitiolovelvollisuuden väärintulkintana sekä siinä, että ammattilaisilta puuttui perheen auttamisen kannalta välttämätöntä tietoa.

”tieto on ollut pirstaleista, että jos jollakin ois ollu ne kaikki palapelin palat siinä ottaa ja kasaa ne niin ois voinu nähdä sen, että okei tässä perheessä on kaikki hunningolla,

et siellä on ollu raha-asiat erillään, sitten on ollu nää yksittäiset tapahtumat erillään.” H2

Perhesurmaajan aiempi kontakti viranomaisiin ilmeni tekijän saamana lähestymiskieltona, perhesurman suunnitteluna ja yrityksenä sekä kontaktina poliisiin ennen surmaa. Osassa tapauksista läheiset olivat olleet yhteydessä poliisiin ja myös perhesurmaaja itse oli saattanut olla tekemisissä virkavallan kanssa.

”...sitten kun on tullu tää lähestymiskielto niin hän on sitten havainnut et hän ei oo-kaan onnistunut...” H3

Perheen avun piiriin pääsemättömyys ilmeni perheen vaikeutena pyytää ja ottaa apua vastaan, avun saamisen vaikeutena, tiedonpuutteena avun saamisen mahdollisuuksista, avun hakemisen häpeämisenä ja läheisten pelkona tekijää kohtaan estämässä avun hakemista. Lisäksi perheen avun piiriin pääsemättömyys näkyi siinä, ettei surmaaja tunnistanut omaa avun tarvetta eivätkä ulkopuoliset reagoineet vakaviin merkkeihin. Läheiset kuvailivat, etteivät he olleet saaneet tarvitsemaansa apua, vaikka hakivat sitä useasti. Lisäksi avun hakemista oli estänyt läheisten pelko perhesurman tekijää kohtaan, joka oli käyttäytynyt aggressiivisesti, uhkaillut läheisiään sekä hallinnut näitä pelolla. Surmaaja ei tunnistanut omaa avun tarvettaan, koska oli läheisten mukaan sairautunnoton. Lisäksi ulkopuoliset eivät olleet reagoineet vakaviin merkkeihin, vaikka tekijä oli esitellyt aseita ja puhunut synkkiä ajatuksiaan.

”...palloteltiin vaan sinne ja tonne ja kukaan ei ottanut siitä asiasta koppia, että nyt tämä hoidetaan tämä asia ja jätettiin meidät vähän yksin sen asian kanssa.” H8

Avunsaamisen tärkeys perhesurmien ennaltaehkäisyssä

Avun ja tuen saaminen ajoissa, avunsaannin mahdollisuuksista paremmin tiedottaminen, väkivallasta puhuminen ja siihen puuttuminen sekä vakavasti mielenterveyden häiriöihin sairastuneiden parempi hoito olivat avunsaamiseen liittyviä tekijöitä.

Avun ja tuen saamiseen ajoissa liittyen kuvailtiin tarvetta avun saamiseen matalalla kynnyksellä ja avun saamista erokiistoihin. Avun saaminen matalalla kynnyksellä sisälsi avun järjestämistä lapsille ja aikuisille sekä perheille. Erityisesti toivottiin tukea perheille, ennaltaehkäiseviä palveluita ja lyhyempiä odotusaikoja.

”...lastenvalvojien ja lastensuojelun tulee kuunnella erittäin herkällä korvalla ihmisiä, jotka ilmaisevat huolensa esim. tulevaan tai alkaneeseen erokiistaan liittyen. Kuten itsekin silloin, asianosaiset eivät välttämättä pysty näkemään tai tietämään kaikkia ratkaisu- tai sovitteluvaihtoehtoja.” K17

Avunsaannin mahdollisuuksista paremmin tiedottamiseen liittyi tiedon parempaa välittämistä saatavilla olevaan apuun sekä taitoa puhua paremmin asiakkaalle avusta. Jälkimmäisen kuvailtiin pitävän sisällään oikeanlaiset sanavalinnat ja avun vastaanottamisesta asiakkaalle syntyvän syyllisyydentunteen välttäminen. Lisäksi ammattilaisten tulisi onnistua viestimään asiakkaille, että nämä voivat pärjätä elämässä hyvin, vaikka tarvitsevatkin apua.

”...vaikeassa tilanteessa olevilla ei monesti ole voimavaroja etsiä tietoa tai hakea apua. Lisäksi mietin maahanmuuttajaperheiden tilannetta, joissa jo kulttuuriset tai kieleen liittyvät seikat voivat hankaloittaa tiedon saamisen ja avun tavoittamisen.” K17

Väkivallasta puhumiseen ja siihen puuttumiseen liittyen kuvailtiin väkivallan moninaisuuden avaamista asiakkaalle, väkivallasta kysymistä ammatillisesti kahden kesken, asiakkaan kohtaaman väkivallan tunnistamista ja väkivaltaan reagointia sekä konkreettista apua väkivallan uhreille. Väkivaltaan reagointi tarkoitti, että väkivaltaan tulisi puuttua ja viranomaisten tulisi vaatia väkivallan uhreja kertomaan aina totuus. Konkreettinen apu väkivallan uhreille tarkoitti esimerkiksi muuttoapua, koska kaikilla uhreilla ei ole auttajia tukena.

”...sitä ei voi esittää rutiininomaisesti, konetta näpytellen, katsomatta siihen asiakkaaseen, ja kysyä että koetko läheissuhteissasi väkivaltaa, no niin, sitten toinen sanoo en, ja asia on sillä taputeltu, ja sitten siinä pitäisi avata vielä ja tällä kysymyksellä tarkoitetaan sekä seksuaalista väkivaltaa, että henkistä väkivaltaa, joka voi olla tämmöistä esimerkiksi, tai sitten ihan fyysistä väkivaltaa...” H10

Vakavasti mielenterveyden häiriöihin sairastuneiden parempaan hoitoon sisältyi avohoidon parempaa toimivuutta ja tarvetta mielenterveyslain muuttamiseen. Läheisten mukaan avohoito ei toimi, jos asiakas ei ole sitoutunut hoitoon tai ei ymmärrä omaa tilannettaan. Mielenterveyslaki tarvitsee myös muuttamista, jotta mielenterveyden ongelmista kärsivälle, sekä sitä kautta myös perheenjäsenille, saataisiin apua ajoissa.

”...sitten tietysti kyllä siihen lakiin, siihen mielenterveyslakiin pitäisi tulla muutos, vaikka en oo lakimies ja en oo perehtynyt mutta mitä mä sanoin sinne, että siinä laissa on se, että jos ihminen on itelleen, muille vaaraksi, hengenvaaraksi, niin sitten hänet määrätään pakkohoitoon, no eikös nyt ollut vaaraksi muille, hengenvaaraksi, mutta siitä huolimatta häntä ei määrätty, se on vähän,

että onko siinä laissa porsaanreikiä ja jotain, että miten se sitten määritellään, että kuka on vaaraksi ja ketä ei, herkemmin mun mielestä pitäis pakkohoitoon saada.” H8

Ammattilaisten ja yhteiskunnan tärkeä rooli perhesurmien ennaltaehkäisyssä

Ammattilaisten välisen yhteistyön ja koulutuksen parantaminen, asiakkaan ja perheen tilanteen parempi tunteminen, lasten parempi suojeleminen, yhteiskunnalliset toimet ja kaiken ikäisten tunne- ja vuorovaikutustaitojen kehittäminen olivat ammattilaisiin ja yhteiskuntaan liittyviä tekijöitä.

Ammattilaisten väliseen yhteistyöhön ja koulutuksen parantamiseen liittyi ammattilaisten välistä parempaa yhteistyötä ja tiedonsiirtoa, koulutuksen kehittämistä sekä lisäämistä. Ammattilaisten välistä parempaa yhteistyötä ja tiedonsiirtoa pidettiin tärkeänä ja koettiin, että lapsen etu tulisi huomioida myös salassa pidettäviä tietoja siirrettäessä, jotta kaikki ammattilaiset olisivat tietoisia lapsen tilanteesta. Yhteistyön parantamiseksi myös ehdotettiin sosiaalityöntekijöille omaa työpisnettä kouluille, jolloin he olisivat osa moniammatillista yhteistyötä.

”... sitä voi lisätä hyvin paljon, lääkäreille että sosiaalityöntekijöille, terveydenhoitajille, että ihan koulussa, että sinne vaan pyytää yhdelle luokalle että joku kokemusasiantuntija tai joku muu vastaava, poliisikin puhumaan, nekin tietää nykyään jumalattoman paljon, niitä on koulutettu, että nää ei oo mitään helppoja, että se on otettava, ja neuvolassakin jos aattelee että jos joku rupee sanomaan että on raskasta ja toinen juo, ei oo rahaa siihen ja siihen, että sielläkin jo sitten puututtaisiin jo äkkiä.” H7

Asiakkaan ja perheen tilanteen paremmin tuntemiseen sisältyi pysyvämpää ja luottamuksellisempaa suhdetta asiakkaaseen sekä ammattilaisten perehtymistä perheen tilanteeseen kokonaisvaltaisemmin. Pysyvämpi ja luottamuksellisempi suhde asiakkaaseen ja perheeseen edellyttäisi neuvoloissa samaa terveydenhoitajaa jokaisella käyntikerralla vaihtuvan työntekijän sijasta. Terveydenhoitajien vaihtuvuus on ongelma erityisesti isoissa kaupungeissa, jolloin perhe ei tule tutuksi terveydenhoitajalle eikä luottamuksellista suhdetta ehdi syntyä. Myös sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus koettiin haasteena.

”...kyllä mä luulen, että jos miettii muutamat hassutkin kontaktit mitä on ollut näit, et on käyny vaikka sosiaaliturvatoimenpiirissä hakee avustusta rahallista, niin ehkä sielläkin vois joku henkilö, joka lähtee hoitaa sitä perheen raha-asioita, niin sillä ois ehkä sen verran koulutusta, että saattais saada vihiä siitä mitä siellä ehkä on tapahtunut tai tavallaan mitä siinä perheessä muutenkin tapahtuu, eikä vaan katota välttämättä sitä taloudellista puolta, ehkä kokonaisvaltainen tää.” H2

Lasten parempaan suojelemiseen kuvailtiin lasten turvallisempaa kasvuympäristöä, läsnä olevaa kuuntelemista, parempaa tukemista ja edun huomioimista. Lapsen edun huomioimisen tulisi olla ensisijaista ja vanhemman oikeus lapseen ei saisi mennä lapsen hyvinvoinnin edelle.

”se ehkä vähän unohtuu, että se ei oo vain se, että on lastensuojelukontakti jollakin perheellä, ja käydään sitten kouluterveydenhuollossa, se pitäisi saada se arki toimimaan niin että se kokonaisuus sen lapsen ympärillä on sellasta turvallista ja selkeätä.” H1

Yhteiskunnallisiin toimiin toivottiin uhrien läheisten huomioimista paremmin sekundaarisina uhreina, yhteiskunnallista keskustelua

hyvinvoinnista ja arvoista, resurssien lisäämistä lasten kanssa työskenteleville ja mielenterveystyöhön sekä koronan vaikutusten huomioimista perheissä. Lisäksi yhteiskunnallisiin toimiin kuvailtiin mediassa perhesurmien sensitiivistä käsittelyä, poliisin tärkeää roolia ja lähestymiskiellon koventamista. Koronan vaikutukset perheisiin tulisi huomioida, sillä korona-aika on kuormittanut erityisesti perheitä, joissa on muutenkin ongelmia.

”...sellaisissa tapauksissa, jossa on esim. parisuhdeväkivaltaa, voitaisiin poliisin tai muiden toimesta asettaa kovempia "ukaaseja" tai rangaistuksia esim. lähestymiskiellon saaneille. Useinkaan kun lähestymiskiellot ovat ihan "tyhjänpäiväisiä" eivätkä tehoa.” K2

Kaikenikäisten tunne- ja vuorovaikutustaitojen kehittämiseen sisältyi aikuisten ja lasten tunne- ja vuorovaikutustaitojen kehittämistä. Läheiset toivat esille toiveen aikuisten vuorovaikutustaitojen kehittämisestä, sillä monille aikuisille on tuttua omien tunteiden käsittely alkoholin avulla. Lisäksi toivottiin lasten harjoittelevan konfliktinratkaisukeinoja.

”...sallittais sellaista herkkyyttä pojille ja sitä tunteiden sanoittamista, lupa olla omanlaisensa poika, ilmasta itseensä ja sellaista empatiaa ja herkkyyttä, sen harjoittelemista koulussa, eikä tietenkään koske vain poikia, että näkisin että tämän tyyppisillä ihan peruskasvatukseen liittyvillä asioilla vois paljonkin ehkä ennaltaehkäistä, tällaista väkivaltaista, äkkipikaista käyttäytymistä, kun ois sitten keinoja käsitellä sitä vaikka paha oloa tai surua tai keskustelemalla tai puhumalla.” H9

POHDINTA

Perhesurman uhrien läheiset kuvailivat perhesurmien taustatekijöitä ja ennaltaehkäisyä laajasti, ja tuloksista nousi esille asioita, joita on havaittu myös aiemmissa tutkimuksissa (Aho ym., 2017; Chan ym., 2003; Declercq ym., 2017; Karlsson ym., 2021; Kauppi, 2012; Léveillé & Vignola-Lévesque, 2020; Myers ym., 2021; Mäkiköksi & Aho, 2018; Putkonen ym., 2009; Sachmann & Harris Johnson, 2014; Sidebotham & Retzer, 2019; Tosini, 2020). Tutkimus tuotti kuitenkin myös uutta tietoa uhrien läheisten näkökulmasta ja perhesurmien ennaltaehkäisystä. Läheisten mukaan osa taustatekijöistä johtui jo perhesurmaajan lapsuudesta ja osa eletystä elämästä ennen surmaa. Tutkimuksen tuloksista voidaan nostaa esille asioita, joita ammattilaisten on hyvä huomioida työssään, kohdatessaan asiakkaita ja perheitä. Lähisuhdeväkivalta eri muodoissaan nousi esille taustatekijänä lähes kaikissa läheisten kokemuksissa. Perheissä väkivaltaa oli ennen tekoa kohdistettu puolisoon, entiseen puolisoon, vanhempaan, lapseen ja sisarukseen.

Tutkimuksen mukaan parisuhteissa tapahtunut aiempi väkivalta ja vaikeutunut erotilanne olivat perhesurman riskitekijöitä. Myös Nikupeterin ym. (2017) mukaan uhkaavalla erotilanteella ja parisuhdeväkivallalla sekä eron jälkeisellä vainolla oli yhteys perhesurmiin. On tärkeää, että ammattilaiset tarjoavat vaikeutuneessa erotilanteessa perheenjäsenille ajoissa apua ja ottavat väkivallan puheeksi sekä avaavat väkivallan moninaisuutta. Läheiset kuvailivat parisuhdeväkivallan eri muotoja perhesurmien taustalla ja niin väkivallan tunnistamisen vaikeutta parisuhteessa kuin myös parisuhteesta lähtemisen vaikeutta. Perhesurmien taustalla kuvailtiin olleen lasten turvattomia kotioloja, ja läheis-

ten mukaan lasten parempi suojeleminen olisikin tärkeää perhesurmien ennaltaehkäisyssä.

Lasten kaltoinkohtelun taustalla olevilla tekijöillä on paljon yhteistä perhesurmien taustatekijöiden kanssa, sillä molempiin sisältyy vanhempien päihteiden käyttöä, perheväkivaltaa, perheen kriisejä, mielenterveysongelmia, eristäytyneisyyttä, tukiverkoston puutetta ja kaltoinkohtelun kokemuksia lapsuudessa (Rantanen ym., 2022). Tunnistamalla ja ehkäisemällä lasten kaltoinkohtelua voidaan myös ehkäistä perhesurmia, koska väkivalta lasta kohtaan voi pahimmillaan johtaa perhesurmaan. Myös kansallisessa lapsistrategiassa mainitaan lasten suojeleminen kielteeltä väkivallalta sekä lapsen oikeus elämään. Oikeus elämään on myös yksi YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen keskeisimmistä kohdista, jonka mukaan sopimusvaltioiden tulee ryhtyä kaikkiin toimenpiteisiin suojellakseen lapsia (Valtioneuvosto, 2021). Isien lapsiinsa kohdistamaa väkivaltaa kuvaavassa tutkimuksessa (Ellonen ym., 2017) noin kuusi prosenttia isistä kohdisti lapseensa vakavaa fyysistä väkivaltaa vuoden aikana. Isien lapsiinsa kohdistama lievempi väkivalta (ns. kuritusväkivalta) lisäsi vakavan väkivallan käytön myöhempää todennäköisyyttä. Myös isien omat väkivallan kokemukset lapsuudessa lisäsivät omaan lapseen kohdistuvan väkivallan riskiä. Perhesurmaajista osa oli kokenut perheväkivaltaa lapsuudessaan, ja olisikin tärkeää tiedostaa väkivallan ylisukupolvisuus, jotta väkivallan kierre voitaisiin katkaista.

Läheisten mukaan perhesurmien taustalla oli myös ammattilaisten epäonnistunutta toimintaa, joka ilmeni esimerkiksi väkivallasta väikennemisena neuvolassa. Läheiset kuvasivat väkivallasta puhumista ja siihen puuttumista yhdeksi tärkeäksi perhesurmien ennaltaehkäisemiseen liittyväksi tekijäksi. Suomessa

lähisuhdeväkivallan määrä on korkea ja lähisuhdeväkivalta onkin yhteiskunnallinen ongelma. Suomalaisen tutkimuksen mukaan terveydenhuollon ammattilaisten tulisi tunnistaa lähisuhdeväkivalta ja puuttua siihen paremmin. (Kivelä ym., 2019.) Lähisuhdeväkivallasta tulee kysyä asiakkaalta ja ammattilaisten velvollisuus on sekä tunnistaa lähisuhdeväkivalta että puuttua siihen (Walls & Drape, 2021). Suomessa on käytössä Isossa-Britanniassa kehitetty MARAK-moniammatillinen menetelmä, joka on tarkoitettu vakavan parisuhdeväkivallan riskin arviointiin ja uhrin auttamiseen (Robbins ym., 2014). Barnahus-malli on puolestaan tarkoitettu sellaisten lasten kohtaamiseen, jotka ovat joutuneet väkivallan uhriksi. Malli huomioi lapsen edun rikosepäilyn selvittämisessä ja mallin avulla lapselle järjestetään apua ja tukea moniammatillisesti (Johansson, 2012). Molempien menetelmien haasteena voidaan kuitenkin pitää sitä, että ne palvelevat vain osaa väkivallan uhreista ja niiden hyödyn kannalta mallit olisi tärkeää ottaa käyttöön valtakunnallisesti. Lähisuhdeväkivaltaa tulee myös ehkäistä eri keinoin. Istanbulin sopimus eli Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemiseksi tuli Suomessa voimaan elokuussa 2015. Sopimusta sovelletaan perheväkivallan kaikkiin uhreihin ja sopimuksen 28 artikla käsittelee ammattihenkilöstön ilmoituksia, joiden yhteydessä mainitaan myös perhesurmien ehkäiseminen. (STM, 2017.) Uhrien lisäksi on myös tärkeää auttaa väkivallantekijöitä, jotta lähisuhdeväkivalta saadaan loppumaan.

Perhesurmaajan terveyteen liittyvistä tekijöistä mielenterveysongelmat olivat yleisiä ja ilmeisiä teon taustatekijöitä. Kaikilla surmaa- jista ei kuitenkaan ollut todettuja mielenterveysongelmia ennen tekoa, tai perhesurman

tekijä oli saattanut salata mielenterveysongelmiaan. Kansainvälisessä tutkimuksessa on tuotu esille mielenterveysongelmien tunnistamisen haaste ammattilaisille, sillä vaikka suurimmalla osalla perhesurman tekneistä äideistä oli tunnistettavia mielenterveysongelmia, niiden vakavuus oli jäänyt tunnistamatta tai ne eivät olleet johtaneet oikea-aikaisiin toimiin ennen perhesurmaa. Tutkimuksen mukaan palveluiden on oltava saatavilla ja myös läheisten tekemät ilmoitukset on otettava vakavasti. Terveystieteiden ammattilaisten on pystyttävä herkästi tunnistamaan sellaiset merkit, jotka osoittavat lisääntyvää stressiä tai mielenterveyden ongelmia perheissä. Erityisen tärkeää tämä on tilanteessa, jossa vanhemmalla on itsemurha-ajatuksia tai harhaisia ajatuksia lapseen liittyen. (Sidebotham & Retzer, 2019.) Itsemurhan suunnittelu ja sillä uhkaaminen nousivat taustatekijöinä esiin tässäkin tutkimuksessa, ja viisi perhesurman tekijöistä oli tehnyt itsemurhan surmatyön jälkeen. Aiemmissä tutkimuksissakin perhesurmilla on todettu olevan yhteys tekijän itsemurhaan (Debowska ym., 2015; Declercq ym., 2017; Putkonen ym., 2009; Sachmann & Harris Johnson, 2014; Sidebotham & Retzer, 2019; Tosini, 2020). Tutkimusten mukaan mielenterveyspalveluissa on tärkeää huomioida asiakkaan perhesuhteet, erityisesti jos asiakkaalla on lapsia (Rantanen ym., 2022). Mielenterveysongelmien lisäksi perhesurmaajan päihteiden väärinkäyttö tuli esille aiempien tutkimusten mukaisesti (Kauppi, 2012), mutta lisäksi läheiset kuvailivat kiellettyjen hormonien käyttöä. Perhesurmaajan ongelmallinen käyttäytyminen muita kohtaan näkyi myös rikollisina tekoina, vaikkei perhesurmaajalla ollut välttämättä aiempaa rikosrekisteriä.

Ammattilaisten välisen yhteistyön ja koulutuksen parantaminen sekä tiedon siirtäminen

olivat läheisten mukaan perhesurmia ennaltaehkäiseviä tekijöitä. Sisäministeriön selvityksessä tuodaan esille, että perhesurmien ennaltaehkäisyyn tarvitaan poikkihallinnollista yhteistyötä eri ammattiryhmien välillä sekä tiedon kulkua (Sisäministeriö, 2014). Läheisten kuvailemia taustatekijöitä olivat perhesurman suunnittelu ja aiempi kontakti poliisiin. Poliisi, sosiaalihuolto ja terveydenhuolto tarvitsevat yhteisen rekisterin, jotta tiedon saaminen voidaan turvata ammattilaisten välillä. Perhesurmien ennaltaehkäiseminen on vaikeaa, mutta koulutuksen avulla voidaan lisätä ammattilaisten kykyä tunnistaa taustalla olevia tekijöitä ja puheeksi ottamisen taitoa. Puheeksi ottamisen on myös todettu olevan tärkeä itsemurhien ennaltaehkäisyä tukeva keino (Wärdig ym., 2022), ja siksi se on tärkeää myös perhesurmien ennaltaehkäisyssä. Läheiset toivat esille myös resurssien lisäämisen mielenterveystyöhön ja lasten kanssa työskenteleville sekä poliisin tärkeän roolin yhteiskunnassa.

Perhesurmat aiheuttavat paljon inhimillistä kärsimystä perheen lähipiirissä. Läheisten mukaan uhrien läheiset tulisi huomioida yhteiskunnassa paremmin sekundaarisina uhreina, sillä perhesurman vaikutukset läheisiin ovat monitahoiset. Kansainvälisen tutkimuksen mukaan perhesurman jälkeiset vaikutukset läheisiin ovat merkittävät ja nämä vaikutukset saattavat näkyä monenlaisina perheen sisäisinä ongelmina (Jackson ym., 2022). Läheisten mukaan tarvitaan yhteiskunnallista keskustelua arvoista ja hyvinvoinnista, minkä lisäksi konkreettisia keinoja tulisi tuoda myös käytäntöön. Läheiset toivat myös esille, että koronan vaikutuksia perheisiin tulisi huomioida myös perhesurmien ennaltaehkäisyn näkökulmasta.

Myös perheiden kohtaama ahdinko ja avun puute tulivat esille läheisten näkökulmissa. Läheiset mainitsivat etenkin perheiden oikea-

aikaisen auttamisen ja tukemisen yhtenä ennaltaehkäisyn keinona. Perhesurmien ennaltaehkäisyn näkökulmasta tulisi huomioida erityisesti nopea avun saanti niin mielenterveysongelmiin ja vaikeutuneeseen erotilanteeseen kuin perheen ahdinkoon. Lisäksi läheiset toivoivat medialta perhesurmien sensitiivistä käsittelyä, sillä vääränlainen uutisointi perhesurmista lisää läheisten ahdinkoa. Medialle on laadittu ohjeet liittyen itsemurhien uutisointiin (Solin & Partonen, 2016) ja ohjetta voitaisiin soveltaa myös perhesurmien uutisoinnissa. On tärkeää, että media välittää asiallista tietoa perhesurmista. Uutisointiin tulisikin myös liittää yhteystiedot, joiden kautta on mahdollista saada apua. Median kautta viranomaiset eivät välttämättä voi kertoa perhesurmista vaitiolovelvollisuuden takia, vaikka taustatekijöitä olisi ollutkin. Myös valtion tulisi maksaa ns. kärsimyskorvaukset suoraan henkirikosten uhrien läheisille, sillä lain mukaan läheisen tulee hakea korvauksia ensin henkirikoksen tekijältä (RIVL 4:27), vaikka tekijä saattaa olla varaton. Kärsimyskorvaukset eivät korvaa läheisen kuolemaa, mutta auttavat taloudellisesti tragedian keskellä.

Suomessa tulisi rikosoikeudellisen prosessin jälkeen selvittää perhesurmien tai perhesurmien yritysten taustalla olevia tekijöitä laajasti sekä kehittää ennaltaehkäisyä saatujen tietojen avulla. Esimerkiksi Englannissa ja Walesissa on lakisääteinen vaatimus selvittää lähisuhteissa tapahtuneet 16-vuotiaiden ja sitä vanhempien surmat (Haines-Delmont ym., 2022). Samalla tavoin Ruotsissa laki määrää, että sosiaalihuollituksen tulee käsitellä kaikki lähisuuhdesurmat (Lag 2007:606). Eri maissa käytettyjen lähisuuhdesurmien tutkimustoimintojen välillä on eroja, mutta yleisesti tarkoituksena on selvittää surmien taustalla olevat tekijät ja tiedon avulla ehkäistä lähisuuhdeväkivaltaa ja lähisuhteissa tapahtuvia

surmia. Suomessa on tehty selvitystä lähisuuhdesurmien tutkimustoimintomallin kansallisesta toteuttamisesta ja vertailtu muissa maissa käytössä olevia malleja. (Koskela & Houtsonen, 2022.) Myös valtioneuvoston hankkeessa tutkittiin tapahtumaketjuja naisiin kohdistuneissa parisuhdetapoissa, jotta näitä voitaisiin ehkäistä paremmin. Parisuuhdesurmien taustalla on riskitekijöitä ja usein taustalla on parisuhdeväkivaltaa, joka jää suurelta osin piilorikollisuudeksi. Tutkimuksen mukaan parisuhdeväkivallan parempi tunnistaminen on keskeistä, koska vain tunnistettuun parisuhdeväkivaltaan voidaan reagoida ja siten saada rikoksen uhrin sekä tekijät avun piiriin. Parisuhdetappojen ennaltaehkäisyssä olisikin tärkeää laadukkaan ja luotettavan tiedon kerääminen rutiininomaisesti eri tahoilta, joka edellyttäisi ammattilaisilta parisuhdeväkivallan monimuotoisuuden tunnistamista ja kirjaamista, riskinarviointimenetelmien käyttämistä sekä väkivallasta ilmoittamista eri viranomaisille. (Suonpää ym., 2023.) Esimerkiksi oikeusministeriön asettama työryhmä on pyrkinyt tuottamaan tärkeää tietoa seuraamalla naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelman toimeenpanoa vuoden 2020 syksystä vuoden 2023 kevääseen (Ruuskanen, 2023). Kaikki edellä mainitut selvitykset ja hankkeet ovat tärkeitä perhesurmien ennaltaehkäisylle.

Tutkimuksen luotettavuutta tukee läheisten vapaaehtoinen osallistuminen tutkimukseen ja se, että läheiset muodostivat heterogeenisen vastaajajoukon, joka ei rajoittunut vain uhrin lähiperheeseen. Laadullinen tutkimusote oli tutkimuksen tarkoitukseen ja tavoitteeseen nähden sopiva. Pranee Liamputtongin (2019) mukaan laadullisen tutkijan tulee olla herkkä osallistujan henkilökohtaiselle elämänkerralle ja olla reflektiivinen tutkimuksen suorittamisen ja tulkinnan suhteen. Analyysin luotettavuutta tukee puolestaan

luokittelusta keskusteleminen tutkijaryhmässä ja prosessin vaiheittainen eteneminen. Analyysin aikana palattiin myös alkuperäisiin ilmauksiin luokittelun luotettavuuden varmistamiseksi. Tutkimuksen luotettavuuden arvioimiseksi tuloksissa on esitetty otteita alkuperäisistä ilmauksista, mutta esitystavassa on huomioitu, ettei läheisiä tai tutkimuksen perhesurmia voida tunnistaa. Luotettavuutta lisäsi myös riittävän ajan varaaminen kaikille tutkimuksen vaiheille (Tuomi & Sarajärvi, 2018).

Tutkimuksen rajoitteena voidaan pitää osallistujien pientä määrää, vaikka aineisto olikin rikas. Aineiston koko oli kuitenkin riittävä vastaamaan tutkimuskysymyksiin ja 3139:n pelkistykseen avulla saatiin tärkeää tietoa perhesurmien taustatekijöistä ja ennaltaehkäisystä. Aineiston keräämisessä käytettiin harkinnanvaraista ja tarkoituksenmukaista poimintaa, joka on laadullisen tutkimuksen ominaispiirre. Tämä on kuitenkin saattanut vaikuttaa siihen, että tapausten määrä on melko pieni. (Eskola & Suoranta, 1998.) Tutkimuksessa ei tavoitettu maahanmuuttajataustaisia läheisiä, joka saattaa kertoa siitä, että heitä on vaikea tavoittaa järjestöjen kautta myös avun piiriin saamisen näkökulmasta.

Perhesurmien taustatekijät olivat yhdenmukaisia aikaisempien tutkimusten kanssa, mutta tämä tutkimus laajentaa silti tietoa läheisten näkökulmasta sekä perhesurmien ennaltaehkäisystä ja väkivaltakäyttäytymisen monimuotoisuudesta. Tutkimus osoittaa, että perhesurmien taustatekijät ovat monitahoiset ja taustatekijät saattavat näkyä pitkällä aikavälillä. Parantamalla ammattilaisten välistä yhteistyötä ja tiedonkulkua sekä koulutusta, voidaan myös tunnistaa perheen taustatekijöitä ja perhesurmaan liittyviä riskejä. Tutkimuksen tuottamaa tietoa voidaan hyödyntää ammattilaisten koulutuksessa ja kehittäessä

perhesurmaa ehkäiseviä tukimuotoja perheille. Jatkossa tarvitaankin tutkimusta perhesurmien taustatekijöistä ja ennaltaehkäisystä ammattilaisten näkökulmasta.

KIRJALLISUUS

- Aho, A. L., & Kylmä, J. (2012). Sensitiivinen tutkimus hoitotieteessä: näkökohtia tutkimusprosessin eri vaiheissa. *Hoitotiede*, 24, 271–280.
- Aho, A. L., Remahl, A., & Paavilainen, E. (2017). Homicide in the western family and background factors of a perpetrator. *Scandinavian Journal of Public Health*, 45(5), 555–568.
<https://doi.org/10.1177/1403494817705587>
- Chan, C. Y., Beh, S. L., & Broadhurst, R. G. (2003). Homicide–suicide in Hong Kong, 1989–1998. *Forensic Science International*, 137(2/3), 165–171.
[https://doi.org/10.1016/S0379-0738\(03\)00350-5](https://doi.org/10.1016/S0379-0738(03)00350-5)
- Cullen, D., & Fritzon, K. (2019). A Typology of Familicide Perpetrators in Australia. *Psychiatry, Psychology & Law*, 26(6), 970–988.
<https://doi.org/10.1080/13218719.2019.1664276>
- Debowska, A., Boduszek, D., & Dhingra, K. (2015). Victim, perpetrator, and offense characteristics in filicide and filicide–suicide. *Aggression & Violent Behavior*, 21, 113–124.
<https://doi.org/10.1016/j.avb.2015.01.011>
- Declercq, F., Meganck, R., & Audenaert, K. (2017). A Case Study of Paternal Filicide–Suicide: Personality Disorder, Motives, and Victim Choice. *Journal of Psychology*, 151(1), 36–48.

- <https://doi.org/10.1080/00223980.2016.1211983>
- Ellonen, N., Peltonen, K., Pösö, T., & Jansson, S. (2017). A multifaceted risk analysis of fathers' self-reported physical violence toward their children. *Aggressive Behavior, 43*(4), 317–328. <https://doi.org/10.1002/ab.21691>
- Elo, S., & Kyngäs, H. (2008). The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing, 62*(1), 107–115. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2007.04569.x>
- Eskola, J., & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Haines-Delmont, A., Bracewell, K., & Chantler, K. (2022). Negotiating organisational blame to foster learning: Professionals' perspectives about Domestic Homicide Reviews. *Health & Social Care in the Community, 30*(5), 2818–2826. <https://doi.org/10.1111/hsc.13725>
- Jackson, C. L., Margolius, S., Stout, J., & Browning, S. (2022). The Impact of Intrafamilial Homicide on the Family System. *Journal of Family Violence, 37*(4), 573–583. <https://doi.org/10.1007/s10896-021-00319-9>
- Johansson, S. (2012). Diffusion and Governance of 'Barnahus' in the Nordic Countries: Report from an On-going Project. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology & Crime Prevention, 13*, 69–84. <https://doi.org/10.1080/14043858.2012.739323>
- Karlsson, L. C., Antfolk, J., Putkonen, H., Amon, S., da Silva Guerreiro, J., de Vogel, V., Flynn, S., & Weizmann-Henelius, G. (2021). Familicide: A Systematic Literature Review. *Trauma, Violence & Abuse, 22*(1), 83–98. <https://doi.org/10.1177/1524838018821955>
- Kauppi, A. (2012). *Filicide, Intra-Familial child homicides in Finland 1970-1994*. Väitöskirja No 118. Itä-Suomen yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-61-0812-4>
- Kivelä, S., Leppäkoski, T., Helminen, M., & Paavilainen, E. (2019). Continuation of domestic violence and changes in the assessment of family functioning, health, and social support in Finland. *Health Care for Women International, 40*(11), 1283–1297. <https://doi.org/10.1080/07399332.2019.1615917>
- Koskela, S., & Houtsonen, J. (2022). *Aikuisien lähisuhdesurmien tutkimustoiminnon käyttöönotto Suomessa. Tutkimustoiminnon tarkoitus, tehtävät ja organisaatio*. Poliisiammattikorkeakoulun katsauksia 23. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022051836502> (Viitattu 12.2.2023)
- Lag (2007:606) om utredningar för att förebygga vissa skador och dödsfall. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2007606-om-utredningar-av-seende-vissa_sfs-2007-606 (Viitattu 5.2.2023)
- Lehti, M., Kivivuori, J., Bergsdóttir, G.S., Engvold, H., Granath, S., Jónasson, J.O., Liem, M., Okholm, M.M., Rautelin, M., Suonpää, K., & Syversen, V.S. (2019). *Nordic homicide report. Homicide in Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden, 2007–2016*. (Katsauksia 37/2019). Helsinki: Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-0669-8> (Viitattu 19.2.2023)
- Lehti, M. (2020). *Henkirikoskatsaus 2020*. Katsauksia 41/2020. Helsinki: Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti.

- <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-0674-2> (Viitattu 1.8.2022)
- Léveillé, S., & Vignola-Lévesque, C. (2020). Toward a Better Understanding of the Psychosocial Issues and Different Profiles of Male Filicides. *Journal of Psychology*, 154(7), 467–486. <https://doi.org/10.1080/00223980.2020.1777071>
- Liamputtong, P. (2019). Qualitative Inquiry. Teoksessa P. Liamputtong (toim.), *Handbook of Research Methods in Health Social Sciences* (s. 9–25). Singapore: Springer Nature. <https://doi.org/10.1007/978-981-10-5251-4> (Viitattu 15.2.2023)
- Liem, M., & Reichelmann, A. (2014). Patterns of Multiple Family Homicide. *Homicide Studies*, 18(1), 44–58. <https://doi.org/10.1177/1088767913511460>
- Myers, W. C., Lee, E., Montplaisir, R., Lazarou, E., Safarik, M., Chan, H. C., & Beauregard, E. (2021). Revenge filicide: An international perspective through 62 cases. *Behavioral Sciences & the Law*, 39(2), 205–215. <https://doi.org/10.1002/bsl.2505>
- Mäkikomi, M., & Aho, A. L. (2018). Perhesurmaajan motiivit tekijän näkökulmasta -kirjallisuuskatsaus. *Hoitotiede*, 30(2), 119–131.
- Nikupeteri, A., Lappi, C., Lohiniva-Kerkelä, M., Kauppi, A., & Laitinen, M. (2017). Potentiaalisesti tappava parisuhde? Erotilanteen uhkaavuus ja uhrien suojaamisen edellytykset sukupuolistuneen väkivallan viitekehyksessä. *Oikeus*, 46(3), 290–309.
- Paavilainen, E., Lepistö, S., & Flinck, A. (2014). Ethical issues in family violence research in healthcare settings. *Nursing Ethics*, 21(1), 43–52. <https://doi.org/10.1177/0969733013486794>
- Piispa, M., Taskinen, J., & Ewalds, H. (2012). *Selvitys perhe- ja lapsensurmien taustoista vuosilta 2003–2012*. Sisäasiainministeriön julkaisut 35/2012. Helsinki: Sisäasiainministeriö. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-728-8> (Viitattu 1.3.2022)
- Putkonen, H., Amon, S., Almiron, MP., Yourstone Cederwall, J., Eronen, M., Klier, C., Kjelsberg, E., & Weizmann-Henelius, G. (2009). Filicide in Austria and Finland – a register-based study on all filicide cases in Austria and Finland 1995–2005. *BMC Psychiatry*, 9(74). <https://doi.org/10.1186/1471-244X-9-74>
- Rantanen, H., Paavilainen, E., & Flinck, A. (2022). *Perheessä tapahtuvan lapsen kaltoinkohtelun riskiolojen tunnistaminen*. Hoitosuositus. <https://www.hotus.fi/hotus-hoitosuositus-perheessa-tapahtuvan-lapsen-kaltoinkohtelun-riskiolojen-tunnistaminen/?preview=true> (Viitattu 20.10.2022)
- Rikoslaki 21.4.1995/578. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=rikoslaki#L21> (Viitattu 23.1.2022)
- Rikosvahinkolaki 29.12.2005/1204. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20051204#L2P8> (Viitattu 22.2.2023)
- Robbins, R., McLaughlin, H., Banks, C., Bellamy, C., & Thackray, D. (2014). Domestic violence and multi-agency risk assessment conferences (MARACs): a scoping review. *Journal of Adult Protection*, 16(6), 389–398. <https://doi.org/10.1108/JAP-03-2014-0012>
- Ruuskanen, E. (2023). *Naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelman 2020–2023 loppuraportti*. Oikeusministeriön julkaisu, Mietintöjä ja lausuntoja 2023:9.

- Helsinki: Oikeusministeriö.
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-718-4> (Viitattu 30.4.2023)
- Sachmann, M., & Harris Johnson, C. M. (2014). The Relevance of Long-Term Antecedents in Assessing the Risk of Familicide-Suicide Following Separation. *Child Abuse Review*, 23(2), 130–141.
<https://doi.org/10.1002/car.2317>
- Sidebotham, P., & Retzer, A. (2019). Maternal filicide in a cohort of English Serious Case Reviews. *Archives of Women's Mental Health*, 22(1), 139–149.
<https://doi.org/10.1007/s00737-018-0820-7>
- Sisäministeriö. (2014). *Perhe- ja lapsisurmien ehkäisy ja estäminen ja viranomais-ten välinen tiedonvaihto*. Työryhmän selvitys. Sisäministeriön julkaisu 1/2014. Helsinki: Sisäministeriö.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-491-898-5> (Viitattu 4.9.2022)
- Solin, P., & Partonen, T. (2016). *Itsemurhien ehkäisy ja uutisointi mediassa: Työkälypaketti media-alan ammattilaisille*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 06/2016. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2016062922166> (Viitattu 21.2.2023)
- Sosiaali- ja terveysministeriö (STM). (2017). *Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelma 2018–2021*. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2017:16. Sosiaali- ja terveysministeriö.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3970-7> (Viitattu 6.9.2022)
- Suomen virallinen tilasto (SVT). (2022). Riikos- ja pakkokeinotilasto (verkkójulkaisu). Helsinki: Tilastokeskus. <https://stat.fi/julkaisu/cktocg0y01p8v0b00pnkr0hu6> (Viitattu 10.11.2022)
- Suonpää, K., Koskela, T., Sutela, M., Törolä, M., & Aaltonen, M. (2023). *Naisiin kohdistuvat parisuhdetapot: Tapahtumaketjut, taustat ja ehkäisy*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023:16. Helsinki: Valtioneuvosto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-133-9> (Viitattu 28.4.2023)
- Tosini, D. (2020). Familicide in Italy: An Exploratory Study of Cases Involving Male Perpetrators (1992–2015). *Journal of Interpersonal Violence*, 35(21/22), 4814–4841.
<https://doi.org/10.1177/0886260517714436>
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK). (2019). *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarvointi Suomessa*. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. <http://www.tenk.fi/fi/eettinen-ennakoarvointi-ihmistieteissa> (Viitattu 10.10.2022)
- Valtioneuvosto. (2021). *Kansallinen lapsistrategia*. Valtioneuvoston julkaisuja 2021: 8. Helsinki: Valtioneuvosto.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-777-5> (Viitattu 15.10.2022)
- Walls, E., & Drape, K. (2021). Recognising and supporting families through domestic violence and abuse. *British Journal of Nursing*, 30(3), 156–159.
<https://doi.org/10.12968/bjon.2021.30.3.156>
- Wärdig, R., Engström, A.-S., Carlsson, A., Wärdig, F., & Hultsjö, S. (2022). Saving lives by asking questions: nurses' experiences of suicide risk assessment in telephone counselling in primary health care. *Primary Health Care Research & Development*, 23, 1–8.
<https://doi.org/10.1017/S146342362200055X>

ENGLISH SUMMARY

Marianne Ellilä, Eija Paavilainen and Anna Liisa Aho: Background factors and prevention of familicides from the perspective of victims' loved ones

Familicides cause a lot of human suffering among the people close to the affected family as well as more broadly in society. It is important that we can prevent familicides by identifying their background factors. The purpose of this study was to describe the victims' loved ones' experiences of the background factors and prevention of familicides. The aim was to identify the risk of familicide based on produced evidence and to help develop forms of support for families in an effort to prevent familicides. The study was carried out using an electronic survey. The survey was filled out by 17 familicide victims' loved ones, out of which 11 also took part in a theme interview. The data were analysed using inductive content analysis. Based on the loved ones' descriptions, the factors underlying familicides were related to the family and intimate partnership, the perpetrator's personal and social situation, childhood and professionals. The loved ones felt familicides could be prevented with factors related to receiving help, professionals and society. The experiences of victims' loved ones reveal and strengthen knowledge of the background factors whose identification and consideration help prevent familicides. The loved ones also suggested concrete measures that they found beneficial for prevention based on their experience.

Keywords: familicide – filicide – filicide-suicide – loved ones